

УДК 336.71:339.137.2:330.8

DOI: 10.25140/2411-5215-2019-1(17)-219-227

Юлія Дятлова

КОНЦЕПЦІЯ КОНКУРЕНТНОЇ ІНТЕРНАЛІЗАЦІЇ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ: ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЙ І НАУКОВІ ПОЛОЖЕННЯ

Юлія Дятлова

КОНЦЕПЦІЯ КОНКУРЕНТНОЙ ИНТЕРНАЛИЗАЦИИ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ: ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРИЙ И НАУЧНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Yuliia Diatlova

CONCEPT OF COMPETITIVE INTERNALIZATION IN THE BANKING SECTOR: EVOLUTION OF THEORIES AND SCIENTIFIC PROVISIONS

У статті систематизовано наукові погляди щодо теорії конкуренції, конкурентних переваг та міжнародного руху капіталу. Наведено коротку характеристику еволюційних концепцій різних наукових шкіл і напрямів. На засадах компаративного аналізу окреслено прогалини теорій щодо розвитку національного банківського сектору в умовах конкуренції з капіталом іноземних банківських груп. Обґрунтовано доцільність розроблення концепції конкурентної інтерналізації. Доведено її важливість для банківського сектору України. Сформульовано основні положення концепції конкурентної інтерналізації в банківському секторі. Запропоновано та обґрунтовано підходи до дослідження процесів розвитку банківського сектору в умовах конкурентної інтерналізації.

Ключові слова: конкуренція; конкурентні переваги; міжнародний рух капіталу; еволюція теорій; концепція конкурентної інтерналізації в банківському секторі; основні положення; підходи до дослідження.

Рис.: 1. Бібл.: 10.

В статье систематизированы научные взгляды относительно теорий конкуренции, конкурентных преимуществ и международного движения капитала. Приведена краткая характеристика эволюционных концепций различных научных школ и направлений. На основе сравнительного анализа обозначены пробелы теорий относительно развития национального банковского сектора в условиях конкуренции с капиталом иностранных банковских групп. Обоснована целесообразность разработки концепции конкурентной интернализации. Доказана ее важность для банковского сектора Украины. Сформулированы основные положения концепции конкурентной интернализации в банковском секторе. Предложены и обоснованы подходы к исследованию процессов развития банковского сектора в условиях конкурентной интернализации.

Ключевые слова: конкуренция; конкурентные преимущества; международное движение капитала; эволюция теорий; концепция конкурентной интернализации в банковском секторе; основные положения; подходы к исследованию.

Рис.: 1. Библ.: 10.

The scientific views on theories of competition, competitive advantages and international capital movements are systematized in article. The brief description of the evolutionary concepts of various scientific schools and directions is presented. The gaps in theories regarding the development of the national banking sector in the conditions of competition with the capital of foreign banking groups are identified on the basis of a comparative analysis. The expediency of developing the concept of competitive internalization is substantiated. Its importance for the banking sector of Ukraine is proved. The main provisions of the competitive internalization concept in the banking sector are formulated. The approaches to the research of the development processes of the banking sector in the conditions of competitive internalization are proposed and substantiated.

Keywords: competition; competitive advantages; international capital movement; evolution of theories; competitive internalization concept in the banking sector; main provisions; approaches to research.

Fig.: 1. References: 10.

JEL Classification: G18, G21, B00

Постановка проблеми. У сучасній економічній науці виявляється значний інтерес до досліджень механізму функціонування ринкової економіки в умовах глобального конкурентного середовища. Не є винятком і банківський сектор, розвиток якого в Україні через відкритість доступу до нього відбувається в умовах конкуренції з банками іноземних груп. У банківській системі України, що пережила декілька криз із початку її формування, відбуваються трансформаційні процеси, пов'язані зі зміною підходів до регулювання, які неоднозначно оцінюються вченими. Значущість банківського сектору для економічного зростання країни та нагальна потреба у визначенні науково обґрунтованих орієнтирів розвитку в нових умовах зумовили необхідність розроблення теоретичного підґрунтя – концепції, яка відповідає сучасним реаліям.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Теоретичні і практичні аспекти проблем розвитку банківської системи висвітлено в працях багатьох учених і практиків. У наукових працях західних економістів-теоретиків і дослідників із міжнародних організа-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

цій викладені переважно підходи до проблем, пов'язаних із міжнародною діяльністю банків. Вітчизняні вчені приділяли увагу різним аспектам, зокрема розвитку банківської системи в умовах трансформації економічного простору (Г. Чепелюк, Н. Пантелєєва, 2016), як ефективної та конкурентоспроможної (Г. Карчева, 2016), кризових явищ в економіці (Т. Болгар, 2013), її становленню й розвитку в умовах глобалізації (О. Дзюблюк, 2012), концентрації банківського капіталу (О. Вовчак, С. Реверчук, Ю. Бойко, 2012), еволюції монетарної політики України (У. Ніконенко, О. Копилук, 2011), фінансово-кредитному механізму (Г. Башнянин, 2011), взаємодії банківського і реального секторів економіки в умовах глобалізації та євроінтеграції (О. Барановський, 2010).

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Віддаючи належне розробкам науковців та їхнього внеску в теоретичне та практичне вирішення зазначеної проблеми, слід зазначити, що на сьогодні не сформовано наукових поглядів та теоретичне підґрунтя щодо розвитку національного банківського сектору в сучасних умовах впливу іноземного капіталу та конкуренції з іноземними банківськими групами.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є наукове обґрунтування концепції конкурентної інтерналізації в банківському секторі на засадах систематизації поглядів економістів-теоретиків та окреслення прогалін теорій для розвитку цього сектору в специфічних умовах конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Двослівне поняття «конкурентна інтерналізація», що запропоновано до введення в науковий обіг, характеризує взаємозв'язок таких категорій, як конкуренція та інтерналізація. Тому для обґрунтування концепції конкурентної інтерналізації в банківському секторі необхідно проаналізувати теорії щодо цих категорій і визначити прогаліни, які необхідно усунути для визначення орієнтирів розвитку цього важливого для економіки сектору. Систематизація теорій дозволила структурувати їх за основними еволюційними витоками (рисунок).

Конкуренція є одним із найбільш дієвих інструментів механізму регулювання ринкової економіки, тому цьому феномену приділено найбільшу увагу економістами-теоретиками. Теорія конкуренції протягом трьох століть пройшла шлях від зародження перших наукових уявлень про сутність і зміст цієї складної й багаторівневої категорії до становлення її як підрозділу економічної науки, що об'єднує концепції конкуренції не тільки декількох шкіл і напрямів економічної думки, але також маркетингу, менеджменту та теорії стратегічного управління. Доцільним є зупинитися на тих наукових аспектах, що мають відношення, на нашу думку, до банківського сектору та ринку банківських продуктів (послуг).

Основи теорії конкуренції були закладені в XVIII столітті в працях представників класичної політичної економії. Засновником теорії конкуренції вважається А. Сміт, у наукових працях якого обґрунтовано три найбільш поширені нині підходи до розуміння конкуренції (поведінковий, функціональний і структурний), виявлено взаємозв'язок конкуренції з попитом і пропозицією визначив, що ціна є основним засобом ведення конкурентної боротьби, заклав основи моделі досконалої конкуренції на макрорівні, розробив теорію абсолютних конкурентних переваг.

Значною є наукова спадщина Д. Рікардо, який описав механізм цінового регулювання ринку за допомогою конкуренції, узагальнив концепцію досконалої конкуренції при функціонуванні ринку в довгостроковому періоді, розробив теорію відносних конкурентних переваг.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

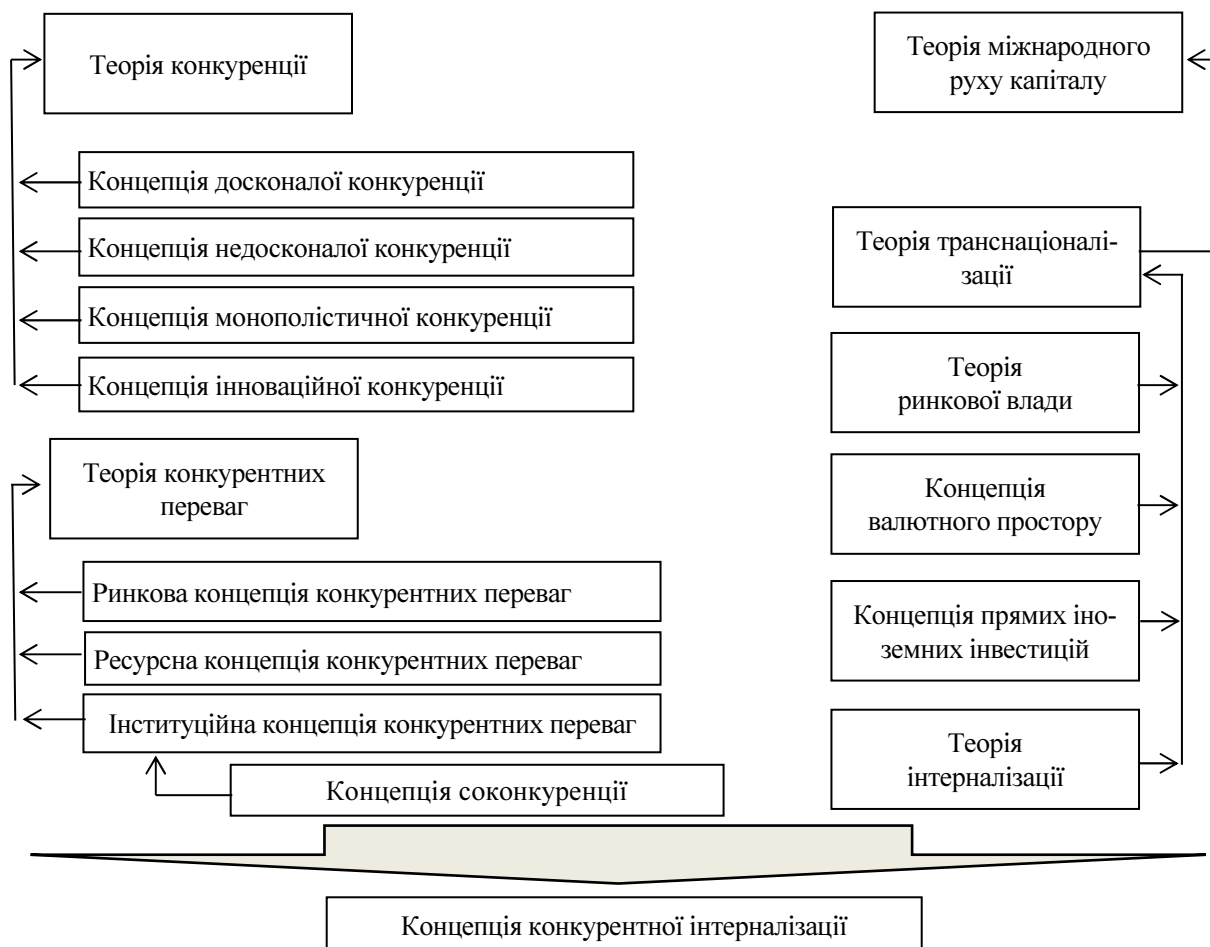

Рис. Основні еволюційні витoki концепції конкурентної інтерналізації

Основним внеском Дж. Мілля було дослідження конкуренції як одного з чинників «розділу продукту» в умовах приватної власності, розроблення рівняння міжнародного попиту, виділення неконкуруючих на ринку груп.

К. Маркс розмежував за змістом внутрішню й міжгалузеву форми конкуренції, обґрунтував, що конкуренція є основою механізму перерозподілу капіталу між галузями, який об'єктивно встановлює середній рівень норми прибутку в національній економіці, і визначав конкуренцію як боротьбу за найбільш вигідні умови вкладення капіталу.

У XIX столітті представники неокласичного напрямку економічної науки зосередили увагу на аналізі конкуренції на мікроекономічному рівні та сутнісних умовах конкуренції, виявили, що її основною передумовою є обмеженість економічних ресурсів, уточнили вплив конкуренції на механізм ринкового ціноутворення, а також заклали основи нової моделі конкуренції. Так, основоположник неокласичного напрямку А. Маршалл обґрунтував механізм автоматичного встановлення ринкової рівноваги під дією законів граничної продуктивності та граничної корисності, піддав критиці класичну модель досконалої конкуренції та розробив модель недосконалої конкуренції (проміжний стан між монополією і вільною конкуренцією), розробив теорії часткового і довгострокового стійкої ринкової рівноваги з урахуванням розвитку технологій і переваг споживачів при визначенні відносних цін, заклали теоретичні основи концепції монополістичної конкуренції. Ф. Еджуорт уточнив визначення досконалої конкуренції на основі принципу системності як умови свободи укладення та перегляду контрактів, сформулював теорію олігополії (модель Бертрана-Еджуорт).

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

На рубежі XIX-XX століть відбувся докорінний перегляд поглядів економічної науки на конкуренцію. З розвитком математичного апарату значне поширення отримав структурний підхід до сутності конкуренції. Так, А. Курно вказав на роль чисельності конкуруючих на ринку господарюючих суб'єктів. Е. Чемберлін заснував теорію монополістичної конкуренції, виявив нові нецінові форми ведення конкурентної боротьби, започаткував дослідження конкуренції як динамічного процесу. Дж. Кейнс наголошував на необхідності державного втручання в конкурентні відносини.

У першій половині XX століття теорія конкуренції збагатилася також завдяки включенню в предмет її дослідження інноваційної складової конкурентної боротьби, становленню і розвитку в межах функціонального підходу інноваційної концепції конкуренції. Автор теорії інноваційного розвитку Й. Шумпетер вважав, що інновації є основним фактором економічного розвитку й підґрунтям механізму конкуренції.

Функціональний підхід до сутності конкуренції розвинуто в роботах Ф. Хайєка, який вважав, що конкуренція здатна сама привести ринок до стану рівноваги, яке досягається за наявності відповідності між попитом, грошовою масою для підтримки цього попиту і пропозицією, що забезпечується функціонуванням цінового механізму. Реалізація функцій конкуренції відбувається за рахунок механізмів вільного ринку.

У другій половині XX ст. дослідження спрямовувалися на державне регулювання й соціальний характер конкурентних відносин, розвиток інституційного підходу. Дж. Стіглер, основоположник теорії організації промисловості, використав інституційний підхід, досліджуючи поведінку підприємств на конкурентних і монополізованих ринках, і сформулював положення, що успіх у конкурентній боротьбі великою мірою залежить від рівня інтеграції в галузі.

Д. Гелбрейт довів, що великі корпорації орієнтовані не на максимізацію прибутку, а на самозбереження. Учений, визнаючи неможливість вільної конкуренції для великих компаній, підтримав необхідність державного регулювання ринкової економіки.

У роботах Г. Саймона обґрунтовано соціальний характер конкуренції в умовах невизначеності зовнішнього середовища і надлишку інформації, як таку що не виходить із максимізації вигоди. На соціальному характері конкуренції наголошували і представники неінституціоналізму О. Вільямсон, Р. Коуз, Д. Норт, М. Олсон та інші, на думку яких інтереси конкурентів можуть задовольнятися на взаємовигідних умовах із мінімальними трансакційними витратами, що сприяє розвитку економіки й суспільства.

Наприкінці XX століття теорія конкуренції була доповнена ринковою, ресурсною та інституційною концепціями конкурентних переваг. М. Портер, основоположник ринкової концепції конкурентних переваг, вважав, що успіх фірми в конкурентній боротьбі залежить від конкурентної стратегії, в основі якої лежать конкурентні переваги. Конкурентна стратегія виходить із ситуації в галузі й наявних ресурсів, а структуру галузі формують п'ять конкурентних сил. М. Портер виділив також основні чинники, що визначають інтенсивність конкуренції в галузі, охарактеризував сутність базових конкурентних стратегій, довів, що в умовах глобальної конкуренції змагаються не національні господарства, а фірми, що функціонують у різних соціально-економічних умовах, а також виділив основні стадії розвитку країн відповідно до стадій конкуренції: на основі факторів виробництва, інвестицій, інновацій та багатства. Концепцію конкуренції на основі переваги ресурсів розробив С. Хант.

Слід зазначити, що в дослідженнях став явним факт розвитку концепцій на засадах поєднання декількох. Так, модель «проривних інновацій» К. Крістенсена виходить із ресурсної концепції конкурентних переваг і інноваційної концепції конкуренції, основним постулатом якої є формування в сучасних умовах конкурентних переваг на основі принципово нової продукції і технологій.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Трансформація конкурентних відносин під впливом глобалізації та інформаційно-комунікативних технологій стала підґрунтям для формування інституційної концепції конкурентних переваг, відповідно до якої основними джерелами переваг є довгострокові відносини зі споживачами, партнерство, стратегічні альянси, ефективне інтегрування в інформаційне поле. У цьому ракурсі А. Бранденбургер і Б. Нейлбафф запропонували теорію соконкуренції – поєднання конкуренції та співпраці з конкурентом, а Дж. Мур – модель «підприємницьких екосистем», яка ґрунтується на тому, що для сучасного бізнес-середовища характерні процеси як конкуренції, так і еволюції, так звана «коеволюція». Тому стратегія компанії має поєднувати елементи суперництва і співробітництва з іншими господарюючими суб'єктами, у тому числі і з конкурентами.

Уже в ХХІ столітті в межах теорії конкурентних переваг відбувся перехід до розуміння співпраці як пріоритетного їх джерела в умовах глобалізації: неконфліктні форми конкуренції дають можливість її суб'єктам, завдяки синергетичному ефекту, отримати найкращий результат у досягненні їх індивідуальних цілей.

На початку ХХІ століття Я. Гордоном, Р. Фатхутдіновим, Ю. Рубіним і іншими сформувався управлінський підхід до сутності конкуренції як процесу впливу суб'єктами конкурентної взаємодії на свої конкурентні переваги і слабкі сторони.

Ретроспективний аналіз процесу еволюції теорії конкуренції свідчить, що сформувався набір як взаємопов'язаних, так і суперечливих підходів і концепцій, які, акцентуючи увагу на окремих її аспектах конкуренції, не дають змоги об'єктивно охарактеризувати багаточисленні форми, що склалися і ще формуються в сучасних конкурентних відносинах. А тому потрібні подальші дослідження і розробки.

Витоки теорії (концепції, моделі) інтерналізації лежать у площині еволюції теорії міжнародного руху капіталу та теорії транснаціоналізації як її основної течії.

У теорії міжнародного руху капіталу, авторами якої були Р. Кевіс, А. Юасей, Р. Кенен, Г. Харберлер, Г. Джонсон, Дж. Хікс, Г. Мейє, значущим є положення щодо доцільності для розвитку країн допуску в їх економіку компаній з іноземним капіталом через недостатність національного капіталу для вирішення проблем.

Теорія транснаціоналізації є відносно новим напрямом економічної науки, хоча діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК) розглядалася ще в роботах Т. Манна, А. Сміта, Д. Рікардо, А. Маршалла. Головна риса ТНК – наявність у їх діяльності закордонного виробництва товарів і послуг, тобто прямих інвестицій. Відповідно до концепцій 60-х років ХХ століття, процес транснаціоналізації визначається як результат стратегії ТНК, яка реалізується з метою «подолання бар'єрів» між національними ринками на основі використання своїх специфічних переваг. На цьому й базуються найбільш відомі концепції та моделі теорії ТНК. В їх основі лежать ідеї С. Хаймера про прагнення ТНК використовувати недосконалі ринки, мати переваги перед місцевими конкурентами при здійсненні прямих інвестицій, Ч. Кіндлебергера про переваги ТНК, що ґрунтуються на відході від принципу досконалої конкуренції, Р. Коуза про наявність специфічного ринку всередині великої корпорації, який регулюється керівництвом, а також Р. Вернона, який у своїй концепції життєвого циклу продукту пояснював феномен ТНК насамперед прагненням нанести своїм закордонним конкурентам «попереджуючий удар».

Розвинута С. Хаймером теорія ринкової влади містить положення, які мають відношення до теорій міжнародного руху капіталу, конкуренції та транснаціоналізації: суб'єкт, що інвестує капітал, прагне домінувати на ринку, для чого збільшує свою частку шляхом об'єднання та придбання фірм. Коли підвищення концентрації в межах країни стає неможливим, прибуток інвестується за кордон для аналогічного процесу на ринках інших країн. «Захисні» інвестиції здійснюються для утримання ринкової влади навіть за рахунок майже збиткових закордонних виробничих потужностей.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Згідно з концепцією валютного простору, основоположниками якої щодо оптимальної валютної зони є Р. Манделл, Р. Маккіннон і П. Кенен, головним стимулом переведення виробничих потужностей (капіталу в матеріальній формі) за кордон є наявність конкурентних переваг щодо країни-реципієнта. Такі переваги мають інвестори з країн із більш сильною валютою, ніж валюта країн-реципієнтів.

Фінансовий аспект теорій транснаціоналізації отримав наукове обґрунтування у 70-х роках ХХ століття. Р. Алібер зробив висновок, що рух прямих іноземних інвестицій у межах ТНК зумовлюється зміною курсів валют у країнах розміщення її підрозділів. Так, у країнах зі стабільною валютою фірми, використовуючи більш дешеві кредитні ресурси, отримують так звану «валютну премію», що покриває ризик можливого зниження курсу в країнах із менш стабільною валютою.

У працях К. Коджими і Т. Озави відзначено, що наявні теорії транснаціоналізації зосереджуються переважно на проблемі витрат і вигід від інвестицій для фірм. У зв'язку з цим вчені досліджували вплив прямих іноземних інвестицій на економіку країн-експортерів і імпортерів капіталу, розробили схеми впливу, запропонували тезу сумісності суспільних і приватних інтересів у процесі інвестування.

Теорія інтерналізації (в окремих працях – інтернаціоналізації, відповідно до назв праць учених, що досліджували процес) ґрунтується на ідеї Р. Коуза щодо внутрішнього ринку корпорацій, суб'єктами якого є її підрозділи. П. Баклі, М. Кессон, Дж. Макманус, А. Рагмен, Дж. Даннінг та ін., досліджуючи ТНК, зробили висновок, що значна частина формально міжнародних операцій є фактично внутрішньофірмовими, які відбуваються між підрозділами ТНК.

Термін «інтерналізація» походить від англійського слова *internal* – внутрішній. У теорії фірми термін «інтернальні» використано з погляду внутрішніх витрат підприємства, на відміну від зовнішніх – екстернальних. У теорії інтерналізації цей термін використано щодо процесу мінімізації транзакційних витрат (пов'язаних з укладанням угод), у результаті чого операції ТНК починають набувати «внутрішнього характеру». Отже, інтерналізація – це процеси, що пов'язані зі створенням та функціонуванням внутрішнього ринку, зокрема щодо ТНК.

Систематизація наукових поглядів і компаративний аналіз дозволяє констатувати, що прогалиною теорій конкуренції є орієнтація їх положень щодо транснаціональних компаній, діяльність яких пов'язана з виробничою сферою, і не враховує специфіку сфери послуг, зокрема банківських. Ґрунтовних досліджень щодо поширення діяльності транснаціональних банків на зарубіжних ринках не проводилося. У теоріях конкуренції, транснаціоналізації (інтернаціоналізації) та інтерналізації не акцентувалося уваги на розвитку банківського сектору приймаючої країни. Це й обумовлює нагальну потребу в розробці концепції конкурентної інтерналізації в банківському секторі.

Вибір банківського сектору зумовлений як його значущістю в економічному розвитку країни, так і специфічністю банківської послуги. Зазвичай, вчені вказують на відмінності ринку банківських послуг від ринку товарів, при цьому звертається увага, що об'єктом конкуренції є ресурси, які формує банк для здійснення операцій [1, с. 59].

Між тим, об'єктом конкуренції є банківський продукт, особливістю якого є надання нематеріальної послуги банком як сукупності банківських операцій з обороту фінансових ресурсів. Здебільшого в дослідженнях банківської сфери не розрізняють поняття банківського продукту, послуги та операцій. Наукові праці в цьому аспекті є поодинокими [2, с. 202]. У статті 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [3], яка дає перелік можливих дій банку на ринку, наводяться поняття «операції» та «угоди», серед яких послуги окремо не виділяються.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

При розробці положень автор, надаючи компаративний аналіз процесів інтеграції, інтернаціоналізації та інтерналізації [4, с. 145–151], виходить із поняття інтерналізації як процесу в національному банківському секторі (системі) під впливом зовнішніх чинників глобалізації та міжнародного регулювання фінансового ринку, а також доступу на внутрішній ринок іноземного банківського капіталу. З методологічного погляду це змінює фокус дослідження процесів інтерналізації, які раніше проводилися на мікрорівні стосовно діяльності окремих іноземних фірм на ринку приймаючих країн, на макроекономічний рівень національної банківської системи щодо функціонування вітчизняних банків із державним та приватним капіталами.

Під категорією «конкурентна інтерналізація в банківському секторі» пропонується розуміти умови, які створюються для вітчизняних банків у банківському секторі країни в результаті доступу іноземних банків до внутрішнього ринку і надання ними банківських послуг.

Розроблення положень концепції конкурентної інтерналізації в банківському секторі є необхідним для визначення зміни умов і напрямів його розвитку з огляду на вітчизняні банки. Аналіз праць науковців з України, Білорусі, Росії, зокрема таких як О. Дзюблук [5], Н. Наливайко [6], А. Михайлов [7] та інших підтверджує необхідність досліджень проблеми розвитку національного банківського сектору в сучасних умовах.

Дослідження Міжнародного валютного фонду (2012 р.) [8] і Світового банку (2017-2018 рр.) [9] спрямована на компаративний аналіз міжнародної банківської діяльності за показниками присутності іноземного капіталу по країнам, групах країн, регіонах і у світі загалом. У ролі таких показників використовуються: по-перше, частка іноземних банків у загальній їх чисельності в країні; по-друге, частка іноземного капіталу в загальному обсязі активів банківського сектору країни.

Автором на основі аналізу тенденцій (як світових, так і по країнах) зроблено висновки [10], які використано при формулюванні основних положень концепції конкурентної інтерналізації для аналізу таких умов у країні:

- загальносвітовою тенденцією та переважною для країн є зростання присутності іноземних банків у банківських секторах за їх кількістю та обсягами активів;

- у цілому у світі та переважній більшості країн частка іноземних банків у загальній їх чисельності є більшою, ніж частка капіталу іноземних банків у загальному обсязі активів банківського сектору;

- показники щодо частки іноземних банків у банківських секторах за їх кількістю та обсягами активів значно розрізняються за країнами – є ряд країн, в яких значення є мінімальними (близькими до нуля) або максимальними (понад 90 %), що формує рівні моделі умов конкурентної інтерналізації;

- умови щодо конкурентної інтерналізації в банківському секторі країнах є різними, зважаючи на основні тенденції;

- оскільки показники, що беруться для аналізу, є відносними, то зміна їх можлива за умови не тільки збільшення присутності іноземних банків у банківських секторах (чисельника), але й зменшення загальних значень чисельності банків і обсягів активів за рахунок негативних тенденцій щодо вітчизняних банків (державних і з приватним капіталом);

- враховуючи поширену форму присутності іноземного банку в країні як філії транснаціонального, показник активних операцій може не відображати реальної картини, оскільки вони здійснюватимуться в інтересах материнської структури і не відображатимуться як банківські операції на внутрішньому ринку приймаючої країни;

-перелік показників для аналізу умов конкурентної інтерналізації необхідно розширити та включити кількісні показники;

- враховувати вплив глобалізації та кризових явищ, які можуть змінювати тенденції, за якими аналізуються умови конкурентної інтерналізації.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Формами конкурентної інтерналізації є: первинна – без змін кількісних характеристик щодо вітчизняних банків та втрати їх позицій на внутрішньому ринку, однак зі зміною структурних показників банківського сектору через наявність банків іноземних банківських груп; вторинна – зі змінами кількісних характеристик щодо вітчизняних банків та втрати їх позицій на внутрішньому ринку, зі значною зміною структурних показників банківського сектору в результаті діяльності банків іноземних банківських груп.

З погляду методології дослідження важливим є визначення підходів щодо аналізу зміни умов конкурентної інтерналізації. Вважаємо, що для об'єктивної характеристики форм, що склалися в результаті відносин в умовах конкурентної інтерналізації, необхідним є застосування декількох підходів: структурного – для аналізу стану та структури банківського сектору країни, тих умов, що створюються для вітчизняних банків; функціонального – для аналізу ролі умов і функцій конкурентної інтерналізації в економічному розвитку банківського сектору і країни; інституційного – для аналізу системи норм і правил, що регулюють взаємодію банків із зовнішнім середовищем, у тому числі з міжнародною банківською системою та міжнародними банківськими інститутами (регуляторами); управлінського – для аналізу управління як процесу в результаті дій національного регулятора.

Висновки і пропозиції. У результаті дослідження систематизовано наукові погляди щодо теорій конкуренції, конкурентних переваг та міжнародного руху капіталу як витоків концепції конкурентної інтерналізації. Встановлено, що прогалиною теорій конкуренції та інтерналізації є орієнтація їх положень щодо транснаціональних компаній, діяльність яких пов'язана з виробничою сферою, і не враховує специфіку сфери послуг, зокрема банківських.

Положення концепції конкурентної інтерналізації виходять із поняття інтерналізації як процесу в національному банківському секторі (системі) під впливом зовнішніх чинників глобалізації та міжнародного регулювання фінансового ринку, а також доступу на внутрішній ринок іноземного банківського капіталу, що змінює фокус дослідження з мікро- на макроекономічний рівень. Під категорією «конкурентна інтерналізація в банківському секторі» запропоновано розуміти умови, які створюються для вітчизняних банків у банківському секторі країни в результаті доступу іноземних банків до внутрішнього ринку і надання ними банківських послуг.

Сформульовано основні положення концепції конкурентної інтерналізації для аналізу таких умов у країні. Запропоновано розрізнити первинну та вторинну форми конкурентної інтерналізації. Обґрунтовано підходи, які необхідно використовувати в процесі дослідження конкурентної інтерналізації.

Список використаних джерел

1. Руда О. Л. Конкурентоспроможність банків на ринку надання банківських послуг. *Економіка та держава*. 2018. № 4. С. 58–61.
2. Меда Н. С. Поняття банківського товару і його зв'язок з категоріями «банківський продукт», «банківська послуга» та «банківська операція» *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*: зб. наук. праць. 2014. Вип. 38. С. 196–204.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 09.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
4. Дятлова Ю. В. Інтернаціоналізація, інтеграція та інтерналізація в банківському секторі: теоретико-методологічні аспекти в контексті глобальної конкуренції. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво*. 2018. № 6 (105). С. 145–151.
5. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: Вектор, 2012. 462 с.
6. Наливайко Н. Н. Иностранний капитал в банковской системе республики Беларусь. URL: http://edoc.bseu.by:8080/bitstream/edoc/14034/2/Nalivayko_N_N_Ust_rost_2012_S_75-77_ocr.pdf.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

7. Михайлов А. В. Иностранный капитал в банковском секторе Российской Федерации. Причины, становление и последствия. *Московский экономический журнал*. 2018. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/inostrannyi-kapital-v-bankovskom-sektore-rossiyskoy-federatsii-prichiny-ustanovlenie-i-posledstviya>.

8. Claessens S., Horen N. Foreign banks: trends, impact and financial stability. *IMF Working Paper* WP/12/10 (January 2012). URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp1210.pdf>.

9. 4. Bankers without Borders. *Global Financial Development Report 2017/2018*. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/28482/9781464811487.pdf>.

10. Дятлова Ю. В. Банківський сектор в умовах конкуренції з іноземним капіталом: систематизація досвіду країн і тенденції. *Економічний простір*. Дніпро, 2018. № 140. С. 5–13.

References

1. Ruda, O. L. (2018). Konkurentospromozhnist bankiv na rynku nadannia bankivskykh posluh [Competitiveness of banks in the market of providing banking services]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 4, 58-61 [in Ukrainian].

2. Meda, N. S. 2014 (). Poniattia bankivskoho tovaru i yoho zviazok z katehoriiami «bankivskiy produkt», «bankivska posluha» ta «bankivska operatsiia» [Concept of banking product and its connection with the categories «banking product», «banking service» and «banking operations»]. *Problemy i perspektivy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy – Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine*, 38, 196–204 [in Ukrainian].

3. Pro banky i bankivsku diialnist [On Banks and Banking]. № 2121-III (December 7, 2000). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> [in Ukrainian].

4. Diatlova, Yu. V. (2018). Internatsionalizatsiia, intehtratsiia ta internalizatsiia v bankivskomu sektori: teoretyko-metodolohichni aspekty v konteksti hlobalnoi konkurentsii [Internationalization, integration and internalization in the banking sector: theoretical and methodological aspects in the context of global competition]. *Derzhava ta rehiony - State and regions*, 6(105), 145–151 [in Ukrainian].

5. Dziubliuk, O. V. (Ed.). (2012). *Bankivska systema Ukrainy: stanovlennia i rozvytok v umovakh hlobalizatsii ekonomichnykh protsesiv* [Banking system of Ukraine: formation and development in the conditions of globalization of economic processes]. Ternopil: Vector [in Ukrainian].

6. Nalivayko, N. N. (2012). *Inostrannyi kapital v bankovskoi sisteme respubliki Belarus* [Foreign capital in the banking system of the Republic of Belarus]. Retrieved from http://edoc.bseu.by:8080/bitstream/edoc/14034/2/Nalivayko_N_N_Ust_rost_2012_S_75-77_ocr.pdf.

7. Mikhailov, A. V. (2018). Inostrannyi kapital v bankovskom sektore Rossiiskoi Federatsii. Prichiny ustanovlenie i posledstviia [Foreign capital in the banking sector of the Russian Federation. Causes, formation and consequences]. *Moskovskii ekonomicheskii zhurnal – Moscow economic journal*. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/inostrannyi-kapital-v-bankovskom-sektore-rossiyskoy-federatsii-prichiny-ustanovlenie-i-posledstviya> [in Russian].

8. Claessens, S., & Horen, N. (2012). Foreign banks: trends, impact and financial stability. *IMF Working Paper* WP/12/10 (January). Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp1210.pdf>.

9. Bankers without Borders. *Global Financial Development Report 2017/2018*. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/28482/9781464811487.pdf>.

10. Diatlova, Yu. V. (2018). Bankivskiy sektor v umovakh konkurentsii z inozemnym kapitalom: systematyzatsiia dosvidu krain i tendentsii [Banking sector in conditions of competition with foreign capital: systematization of experience of countries and trends]. *Ekonomichniy prostir – Economic space*, 140, 5-13 [in Ukrainian].

Дятлова Юлія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Донецький державний університет управління (вул. Карпінського, 58, м. Маріуполь, 87513, Україна).

Дятлова Юлия Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, учета и налогообложения, Донецкий государственный университет управления (ул. Карпинского, 58, г. Мариуполь, 87513, Украина).

Diatlova Yuliia – PhD in Economics, Associate Professor of Department of Finance, Accounting and Taxation, Donetsk State University of Management (58 Karpinsky St., 87513 Mariupol, Ukraine).

E-mail: yuliyadyatlova25@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7982-2493

ResearcherID: B-4227-2018